

Asettamispäätös

29.8.2024

VN/18381/2024
VN/18381/2024-STM-2

STM; Asettamispäätös Elatustukijärjestelmän uudistamista valmisteleva työryhmä

Asettaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa elatustukijärjestelmän uudistamista valmistelevan työryhmän.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi on 2.9.2024–20.6.2025.

Tausta

Hallituksen 25.4.2024 julkaiseman julkisen talouden suunnitelman mukaan elatustukea uudistetaan siten, että elatustuen tasoa tarkistetaan säännöllisin väliajoin vanhempien tulotietojen perusteella¹. Muutoksen säästövaikutuksen arvioidaan olevan miljoona euroa vuonna 2025, kolme miljoonaa euroa vuonna 2026, viisi miljoonaa euroa vuonna 2027 ja kahdeksan miljoonaa euroa vuodesta 2028 eteenpäin. Lisäksi elatustukijärjestelmän toimivuus tulee arvioida laajemmin.²

Lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) mukaan lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Tämän lapsen oikeuden tulisi toteutua ensisijaisesti vanhemman elatusvastuun kautta. Elatusapusopimuksia tehdään vanhempien elatusvastuun määrittämiseksi. Elatusapusopimusten valmistelu ja vahvistaminen siirtyi kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä vuonna 2023.

Elatustukilain (850/2008) mukainen elatustuki täydentää lapsen elatuksen suojaa tilanteissa, joissa lapsi ei saa em. lapsen elatuksesta annetun lain tarkoittamaa, elatusvelvollisen vanhemman maksettavaksi vahvistettua elatusapua. Kansaneläkelaitos voi maksaa lapselle elatustukea esimerkiksi silloin, kun elatusapua ei ole vahvistettu maksettavaksi lainkaan elatusvelvollisen puutteelliseksi todetun elatuskyvyn takia, tai tilanteissa, joissa elatusavun määrä on vahvistettu elatustuen täyttä rahamäärää pienemmäksi siksi, että elatusvelvollisen elatuskyvyn on katsottu olevan puutteellinen.

¹ Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2025–2028, s. 66: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-473-8>

² Pääministeri Orpon hallituksen kehysriihi 15.-16.4.2024. Julkista taloutta vahvistavat uudet sopeutustoimet, s. 4: [https://vm.fi/documents/10616/199806183/Hallituksen+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset+uusista+menosopeutuksista+16.4.2024+\(korjattu+17.4.\).pdf/645e2425-1523-3e86-d2c2-17301e1662f7/Hallituksen+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset+uusista+menosopeutuksista+16.4.2024+\(korjattu+17.4.\).pdf?t=1713362187432](https://vm.fi/documents/10616/199806183/Hallituksen+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset+uusista+menosopeutuksista+16.4.2024+(korjattu+17.4.).pdf/645e2425-1523-3e86-d2c2-17301e1662f7/Hallituksen+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset+uusista+menosopeutuksista+16.4.2024+(korjattu+17.4.).pdf?t=1713362187432)

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

Perustelut asettamiselle

Elatustuen toimeenpanossa on havaittu tilanteita, joissa elatussopimus tai -tuomio mahdollistaa elatustuen hakemisen, vaikka tulorekisteritietojen perusteella on perusteltua olettaa, että elatusvelvollisen vanhemman elatuskyky ei ole puutteellinen. Niin ikään esiintyy tilanteita, joissa elatusvelvollisen elatuskyky on elatussopimuksen tai -tuomion tekoheikellään todettu puutteelliseksi, mutta se on myöhemmin parantunut siinä määrin merkittävästi ja pysyvästi, että hän voisi suorittaa lapselle elatusapua itse, eikä täyttä tai osittaista elatustukea olisi tarpeen maksaa.

Toisaalta sovittu tai päätetty elatusapu saattaa osoittautua tasoltaan liian korkeaksi elatusvelvollisen vanhemman olosuhteisiin nähden. Tällaisessa tilanteessa elatusapua maksamaan velvoitettu vanhempi saattaa joutua toistuvasti maksuvaikeuksiin sekä hakemaan maksuvapautuksia Kelasta.

Erimielisyystilanteissa elatusavun määrästä tulee hakea tuomioistuimen päätös. Tuomioistuinprosessi saattaa kuitenkin mm. kustannusten ja pitkän keston takia muodostaa esteen elatusapua koskevien sopimusten tai päätösten hakemiselle ja päivittämislle.

Valtionhallinnon ja -talouden näkökulmasta tasoltaan todellisuutta vastaamattomat elatusavut tuottavat paitsi perusteettomia etuusmenoja (elatustuki, joissain tapauksissa toimeentulotuki), myös hallinnollista työtä ja -kustannuksia (mm. Kelan perintätoimet, ulosotto, toistuvat elatusavun maksuvapautuspäätökset). Elatustuki myös poikkeaa muista sosiaaliturvan etuuksista, koska siinä ei ole käytössä muissa etuuksissa käytössä olevia lakisääteisiä määräraikaistarkastuksia.

Viranomaisten väliseen tehtävänjakoon yhtäältä elatusavun vahvistamisessa ja toisaalta elatustuen toimeenpanossa kiinnitettiin huomiota jo vuonna 2008 säädettäessä elatustuen toimeenpanon siirtämisestä kunnilta Kansaneläkelaitokselle. Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi mietinnössään, että siirron myötä elatusavun vahvistamiseen ja elatustuen toimeenpanoon liittyvät tehtävät eriytyvät. Valiokunta katsoi eriyttämisen edellyttävän kunnilta ja Kansaneläkelaitokselta tehokasta ja saumatonta yhteistyötä sekä siirtymävaiheessa että elatustukilain soveltamisessa. Mietinnössä katsottiin, että elatustuen käsittelyn siirtyessä Kelalle vaarana on yhteyden katkeaminen lapsiperheiden palveluiden ja elatustuen välillä. Valiokunta piti välttämättömänä, että yhteistyö Kelan ja kuntien välillä tiivistyy. (ks. StVM 10/2008 vp - HE 49/2008 vp).

Työryhmän toimeksianto liittyy myös pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan. Hallitusohjelman mukaan hallitus selvittää mahdollisuuksia parantaa lapsen asemaa vaikeissa erotilanteissa ja oikeusprosesseissa. Eduskuntapuolueiden edustajista koostuva parlamentaarinen sosiaaliturvakomitea tarkastelee toimikaudella 2023–2027 sosiaaliturvan kehittämisen erityishuomioita, kuten eroperheiden sosiaaliturvan kokonaisuutta. Hallitusohjelman mukaan lasten oikeuksien toteutumista edistetään yhteiskunnan kaikilla sektoreilla.

Tavoitteet

Työryhmän tavoitteena on tehdä ehdotuksia elatustukijärjestelmän uudistamiseksi. Ehdotusten tulee vastata pääministeri Petteri Orpon hallituksen julkisen talouden suunnitelman kirjaukseen ja säästö-tavoitteeseen sekä vahvistaa elatusavun ensisijaista asemaa lapsen elatuksen turvaajana.

Tehtävät

Työryhmän tehtävänä on valmistella mietintö sekä luonnos hallituksen esitykseksi elatustukilakiin sekä siihen läheisesti liittyvään lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista pääministeri Petteri Orpon hallituksen julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvän kirjauksen ja säästötavoitteen toteuttamiseksi.

Elatustukimenoihin vuodelle 2025 asetetun säästötavoitteen saavuttamiseksi työryhmä valmistelee täydennykset lapsen elatusavun vahvistamista koskevaan ohjeistukseen. Ministeriön ohjauskirje valmistellaan vuoden 2024 loppuun mennessä.

Työryhmä voi arvionsa mukaan kuulla asiaan liittyviä sidosryhmiä sekä muita asiantuntijoita.

Työryhmän jäsenet

Puheenjohtaja: Essi Rentola, johtaja sosiaali- ja terveysministeriö

Varapuheenjohtaja: Jari Keinänen, johtaja, sosiaali- ja terveysministeriö

Jäsenet ja mahdolliset varajäsenet:

Outi Luoma-aho, budjettineuvos, valtiovarainministeriö

Outi Kempainen, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

varajäsenenä Joanna Grandell, erityisasiantuntija, oikeusministeriö
 Kaisa Rainakari, juristi, Kansaneläkelaitos, etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö
 varajäsenenä Heli Hänninen, keskuksen päällikkö, Kansaneläkelaitos
 Antti Partanen, juristi, Kansaneläkelaitos, lakipalvelut
 Nina Immonen, erityisasiantuntija, Tuomioistuinvirasto
 Sakari Salminen, käräjätuomari, Pirkanmaan käräjäoikeus
 Mona Kajanne, hallintovouti, Ulosottolaitos
 varajäsenenä Mari Palmqvist, hallintovouti, Ulosottolaitos
 Timo Patrikka, lastenvalvoja, Helsingin kaupunki
 varajäsenenä Nora Blom, johtava lastenvalvoja, Helsingin kaupunki
 Jaakko Antila, sairaanhoitaja, Kanta-Hämeen hyvinvointialue
 varajäsenenä Minna Kyöstiä, lähihoitaja, Kanta-Hämeen hyvinvointialue
 Raija Kumpula, perheoikeudellisten palvelujen palvelupäällikkö, Lapin hyvinvointialue
 varajäsenenä Johanna Korteniemi, perheiden ja työikäisten palvelujen johtaja, Lapin
 hyvinvointialue
 Milla Syrjänen, johtava lastenvalvoja, Vantaa-Keravan hyvinvointialue
 varajäsenenä Pauliina Sipilä, lastenvalvoja, Vantaa-Keravan hyvinvointialue
 Sini Stolt, johtava asiantuntija, Terveystieteiden tutkimuskeskus

Asiantuntijasihteerit:

Sara Mäkäraïnen, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö
 Jussi Syrjänen, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö
 Marjo Malja, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö
 Jaana Lukkarinen, lakimies, sosiaali- ja terveysministeriö
 Johanna Aholainen, juristi, Kansaneläkelaitos

Työryhmä voi tarvittaessa täydentää kokoonpanoaan asiantuntijajäsenillä.

Yhteistyöryhmän kokoonpano ei täytä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä asetettuja vaatimuksia. Kaikilla ryhmään nimeävillä tahoilla ei ollut mahdollisuutta nimetä sekä mies- että naisehdokkaita, joten poikkeamiselle on lain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettut erityiset syyt.

Kustannukset ja rahoitus

Yhteistyöryhmä työskentelee virkatyönä. Työryhmän jäsenen tehtävästä ei makseta kokouspalkkioita eikä päivärahoja. Uudenmaan ulkopuolelta työryhmän kokouksiin matkustaville työryhmän jäsenille ja asiantuntijoille korvataan matkakulut valtion matkustussäännön mukaisesti. Kokouksiin osallistuminen mahdollistetaan myös etäyhteyksin.

Työryhmän kustannukset korvataan sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenomomentilta 33.01.01. Hankkeeseen käytettävä työaika kirjataan sosiaali- ja terveysministeriön osalta toiminnolle 5500520200 kansallinen säädösten valmistelu.

Sosiaaliturvaministeri

Sanni Grahn-Laasonen

Johtaja

Henna Huhtamäki

Jakelu Asettamispäätöksessä mainitut

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysministeri
 Sosiaaliturvaministeri
 Kansliapäällikkö

STM turvallisuus ja terveysosasto
STM sosiaalityö- ja vakuutusosasto
STM viestintä

Oikeusministeriö
Valtiovarainministeriö
Kansaneläkelaitos
Tuomioistuinvirasto
Ulosottolaitos
Hyvinvointialueet

VN/18381/2024-STM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: